

DARVASI LÁSZLÓ

A könnymutatványosok legendája

REGÉNYRÉSZLET

Meglehet, hogy az 1683-as esztendő májusában valóban Belgrád a legfontosabb hely a világon, ahogyan azt egy iszonyatosan csúf törpe gondolja. A Fényesarcú Padisah ekkor vonul föl a városban, s itt lopószik a szultán körül vonuló törpekíséretbe Pep Velemir, aki talán a világ legcsúnyább törpéje. Negyedik Mohamed szultán már ekkor, a májusi tulipánnyílásban tudja, hogy néhány hónapon belül összeroppantja a gögös Bécs városát, s véget vet az idióta Lipót császár ingatag hatalmának. Arnót Abdurrahman, későbbi budai helytartó Kara Musztafa nagyvezír udvarmestereként vesz részt az 1683-as sikertelen bécsi ostromban. S ott van Arnót Abdurrahman Belgrádban akkor is, amikor 1683 december 15-én a Fényesarcútól érkezett janicsár aga odaáll a zavartan elhallgató Kara Musztafa elé, s kiemeli a nagyvezír nyakából a bántatlanságot biztosító szultáni pecsétet. A kékszakállú janicsár aga ezután tárgyilagos hangon fölolvassa a szultáni fermánt. A város fölött elhomályosul a téli verőfényben ragyogó Nap. Kara Musztafa fejét selyemzsákban kéri a Fényesarcú Padisah. Arnót Abdurrahman, aki bár meglett és sokat tapasztalt ember már ekkoriban, összeszoruló gyomorral figyeli a nagyvezír hamuszürke arcát. A hóhérok néhány perc múlva úgy fojtják meg Kara Musztafát, mint a kutyát, s nem sokat teketóriázva a fejét is levágnak, a bőrét ott helyben lenyúzzák, s miután gyapottal és mézes pehellyel tömki ki, elrettentésül a várfalára szögezik. A müzzein talán már el is felejtette az esti imát, de Arnót Abdurrahman még mindig a vár mellvédjén álldogál, onnan jól látja egykori ura kitömött, fej nélküli tetemét. A hírnévre és a halálra gondol az öregember. Langyos szél fújdogál a Duna felől, erősen olvad. Éjszakára beborult az ég Belgrád fölött. Vajon az ő halála milyen lesz? Ugyanolyan szánalmas és nevetséges, mint a nagyvezír? Emlékszik, a sikertelen bécsi ostrom után, dühében hogyan ölette meg a nagyvezír a budai helytartót, az agg Ibrahimot. A beglerbég ráncoktól barázdált arcán ugyanaz a hitetlenkedő szégyen áradt szét, ahogyan akkor megfulladt, akár csak most a nagyvezíren. Pedig mi volt a nagyvezír kedvenc szórakozása? Európa térképeinek tanulmányozása, és átrajzolgatása. Abdurrahman odaképzeli magát a nagyvezír megcsúfított tetemének a helyébe. Ilyen sors vár rá is? Megfulladni, mint egy kutya?! Nem. Hát ezt nem! Dühösen a levegőbe sújt, s önkéntelenül a piactér felé veti a tekintetét. Mi ez a fülsértő nyikorgás? Fáklya kísérteties fénye imbolyog a kicsinyke téren. Az öreg udvarmester ek-

kor pillantja meg a különös, nagyokat zökkenő szekeret. Aztán hirtelen akárha valami különös erő húzná, köpenyét összerántja magán, s amilyen fürgén csak tud, a vár kapujához siet. Átnéz az örök meglepett arcán, szót sem szól hozzájuk. Néhány utcával odébb megtalálja a szekeret. Nyútt, sokat látott, rozoga alkotmány. Különös alak áll a szekér oldalánál. Furcsán tartja a vállait, mintha azok le akarnának esni. Az arca árnyékban marad. Abdurrahman a parancsoláshoz szokott emberek magabiztosságával megáll előtte.

– Mit akarsz tőlem? – kérdezi nyersen.

– De hiszen a halálodra vagy kíváncsi, uram – állapítja meg unottan Franjo Mendebaba, s hirtelen előrelép az árnyékból. Fáradt, meggyötört arcára kísérteties fényt vet az utcai fáklya imbolygó fénye. Ám a szeme egyszerre fölszikrázik, akár a tükör, melybe maga a Nap pillant bele. S a már-már elviselhetetlen fényesség után egy zavaros képet lát az öreg török. Előbb egy ismeretlen arc képe bontakozik ki a másik szemében. Egy német katona, talán valami brandenburgi ördög, a puskáját emeli, igen, egyenesen rá céloz. Por, füst és örvénylő csata a háttérben. Közben pedig albán lovasok védik, mentenék az ő életét. Az udvarmester látja a halálos golyót, amint az elindul feléje. A látomásnak vége. Abdurrahman bólint, elmosolyodik. Albán lovasok. Jól van. Hiszen maga is albánnak született, hogy aztán megsegítse sorsát a Próféta.

– Megjegyezted a képet, uram? – kérdezi az idegen.

Abdurrahman józanodik. Újra csak egy csavargót lát maga előtt, koszos és semmirekellő alakot. Ám ez a nyomorult úgy néz rá, mint akinek bárhová és bármire szabad néznie. Abdurrahman megborzong.

– Ki vagy te? – kérdezi.

De nincs válasz. Hirtelen kar nyúlik ki a szekérből s már húzza is a szakadt ponyva alá az esetlen, kapaszkodni képtelen Franjo Mendebabát. Arnót Abdurrahman megesküdné, hogy maga az ördög utazott a szekéren, mert közben egy fekete, vigyorgó arc pillant ki rá a ponyva mélyéből. De még az aranyfogát is megcsillantja. S ahogy Abdurrahman a tovazörgő, nagyokat nyirkorduló szekér után bámul, meglátja az oldalára pingált hatalmas könnycseppet. Olyan tisztán és üdén kéklik, mintha nem is egy szakadt, koszos ponyvát kellene díszítenie.

Az udvarmester ettől fogva nem felejtí a látomást. Ha ugyan nem a legkomolyabban veendő valóság volt ez az egész. Éjszakánként fölül az ágyban, odébbtolja kedves háremhölgye meleg, puha testét, és jól látja a golyót, ami a halálát okozza majd. Egyáltalán nem fél Abdurrahman. Nem érez csalódottságot sem, sőt ha a látomás igazat mond, akkor csatában fog meghalni, vagyis mártírrá válik, és ennél többet Allah hűséges katonája nem kívánhat. De valóban így van-e?! Nem csak a figyelmét lankasztották el egy gonosz varázslattal, hogy aztán ő is úgy végezze, mint már annyian, akik annyira elvakultak voltak, hogy csak akkor ocsúdtak föl, amikor a nyakuk köré hurkolódott a se-

lyemzsinór?! Abdurrahman kérdezősködik, mindenféle kémeket fogad fel, bejáratos lesz az udvari titkosszolgálatához, ám semmilyen komoly eredményre nem jut. Senki sem tud biztosat mondani azokról az emberekről, akik a könynyeikkel mutatványoskodnak, s valószínűleg több birodalom kémei egyidejűleg. Abdurrahmant már nem is a saját halála és a személyes sorsa érdekli, hanem a jövő lehetősége.

Kik ezek az emberek?

Honnan jönnek és hová tartanak?

Lehetne-e a segítségüket kérni a birodalom sorsát illetően?

Amikor Arnót Abdurrahman megtudja, hogy hamarosan ő lesz a következő helytartó Budán, odahajol a titkos hírt hozó janicsár ágához. Ugyanaz az az ember, aki Kara Musztafa selyemzsákba varrt fejét Sztambulig görgette. A janicsár aga szakálla kék, mint a legszebben csillogó, halálba induló orgyilkos pengék. Mindenki tudja, hogy a janicsár aga egyik szemével maga a Fényesarcú Padisah néz, és ezért ezt a szemét az aga még álmában sem tudja lehunyni.

– A legjobb kémre lenne szükségem, aga – mondja halkán Abdurrahman.

– Neked segíték, uram – szól meghajolva a janicsár aga.

Néhány nap múlva, egészen pontosan 1684 ősze – Allah szerint 1095 vége – ez az időszak, egy magát Jozef Bezdánnak nevező ritka szép férfiú kér bebocsátást a helyettes helytartóhoz. Nem szól egy szót sem, de az aga pecsétes menlevelét mutatja az ajtónállóknak. Arnót Abdurrahman úgy vizsgálja a valószínűtlenül szép férfit, mint aki nem bízik abban, hogy valódi, de legalábbis eredményes kém lehet. Túl szép ahhoz. Oly sokat csalódott már az utóbbi hónapokban. Pedig ez a szép férfi valóban a legjobb kémek egyike a világon. Jozef Bezdán mozdulatlanul áll az öreg török figyelmének a sugarában. Abdurrahman végre megköszörüli a torkát, s arra kéri a spiont, sorolja fel a térség legjobb kémeit, hiszen a közvélekedés szerint a kémeknek ismerniük kell egymást, részint azért, hogy amit az egyik tud, azt a másik is megtudja, részint pedig azért, hogy ne ugyanannak az úrnak szolgáljanak. Jozef Bezdán egyszerre fölnevet ezen gyermeketeg okfejtésen. De egyáltalán nem szólal meg. Abdurrahman akár meg is sértődhetne, borzasztó haragra gerjedhetne, de mivel bölcs ember, megzabolazza az érzelmeit. Sokáig figyelik egymást, az öreg török katona s a világ leendő legjobb kéme. Ekkor Abdurrahman kedvenc egyiptomi vázájában vakító, fehér szirmokat bont egy rózsaszál. A helyettes helytartó bólint, s beszélni kezd.

– Tudjuk, hogy a térség egyik legjobban működő kéme egy Mesdele nevű vándorcigány. Mesdele a világ zsidóságának a szolgálatában áll. Amszterdamtól Lembergig, Brémától Velencéig működik, s elsősorban kiválasztott zsidók álmait hordozza és cserélgeti. Néha bosszúállásra is használják. Egy Bogdan Hmelnickij nevű véres kezű hetman például azt álmodta közvetlenül a halála

előtt, hogy ártatlan zsidó gyerkőcök dobálóznak boldogan visongva az ő hatalmas és rettenetes, mindenesetre fölemelhetetlenek hitt szívével. Az álmod csakis Mesdele csempészhette a Bogdan Hmel lehunytt szemei mögé.

Jozef Bezdán bólint. Abdurrahman folytatja.

– Roppant ügyes és kifinomult kém a Berthold nevű jezsuita testvér, aki először megfeszítetik, majd Jézust idéző jajkiáltásokkal, kit mi Iszának nevezünk, meghal, ám csak azért, hogy néhány nap múlva feltámadhasson. De ez sem elég. Kálváriája folytatódik. Alig egy év múlva, az 1083-as esztendő Dzülhidséjének az idején egy rongy felhőhöz szögeznek részeg kurucok. Berthold testvér egy sugaras tavaszi napon a Burg császári lakosztályának egyik ablaka előtt száll el a rongy felhőjével. Csakhogy a felhő megáll, s a jezsuita szemközt találja magát az erősen töprengő Lipót császárral, aki éppen A teremtés titka című oratóriumán dolgozik. A testvér egyenesen a császárnak ajánlja föl a szolgálatait. Most ő a császári titkosszolgálat leghűbb embere.

– A harmadik kém egy Brazina nevű öregember, aki sokáig a kék szemű Szejdi pasának dolgozik, és ott van Várad elfoglalásakor az 1660-as esztendőben. Napokra meg tud halni, és a halálból figyelve az életet olyan összefüggések és titkok birtokosa, melyek joggal nevezhetők páratlan és egyedülálló tudásnak.

– A negyedik spion egy Levendel Pekics nevű budai rác, aki kémkedik a császári udvarnak és a Fényesarcúnak egyaránt, viszont olyan ügyességgel csinálja, hogy Bécsben is és Sztambulban is elégedettek vele. Jellemző, hogy ha valamilyen félreértés vagy kicsinyes bosszú okán Sztambul küld rá orgyilkosokat, császári besúgók mentik meg az életét, ha viszont a császári kamarilla tenné el láb alól, kerengő derviseknek öltözött sztambuli életvédők fogják föl testükkkel a Pekicsnek szánt mérgezett kések hegyét.

Jozef Bezdán hallgat. A szirmot bontott rózsaszálat figyelő elmélyült érdeklődéssel. Abdurrahman kérdően tekint rá. Aztán megcsóválja a fejét s folytatja.

– S él még egy nagyon értékes és különös spion a világon – mondja Abdurrahman s elhallgat újra. Különös mosollyal az arcán szólal meg – Sokféle reménytelenség van, létezik a világon. Erről a spionról azt tudni, hogy a világ egyik legkülönösebb és leggyötrelmesebb reménytelenségében tengeti a életét. Fél beszélni, és talán igaza van. Úgy tudja, hogy egyetlen szava sem lehet igaz.

Abdurrahman fölnevet.

– Nézd, azt akarom, hogy a legjobb kém dolgozzon nekem – hízeleg a kémnek. Jozef Bezdán bólint, vagyis beleegyezik.

– A könnyemutatványosokról hallottál már? – kérdi Abdurrahman a szakállában babrálgatva. Odalép a vázához, óvatosan kiemeli belőle a rózsaszálat. Átszellemülten szagolhatja. Jozef Bezdán elmosolyodik, s ettől kivételesen rút

lesz az arca. Szép, szoborszerű fölső testét előredönti, ahogy válaszolna. Persze most sem beszél.

– Hallottam róluk, azt akarod mondani – szól Abdurrahman. – Mosolyogsz azon a szón, hogy könnyemutatványosok. Inkább kémek ők is, ám hogy miféle kémek, kinek a szolgálatában állnak, ki pénzeli őket, s miféle célból, egyelőre magad sem tudod. Annyit azonban tudsz, hogy nem egyszerű vállalkozásról van szó. Olyan ez az egész könnyemutatványosdi, mintha nemzedékek titkos és leleplezhetetlen vállalkozása lenne.

Elhallgat Abdurrahman. A kém is lassan kiegyenesedik. Újra szép és szoborszerű. Abdurrahman visszahelyezi a rózsát a vázába. Ujjhegyét a szeme elé emeli. Ott bíborlik rajta a vércsepp. Jozef Bezdán a vázához lép, s letöri a tuskét, amelynek hegye az udvarmester ujjába akadt.

– Egy napon elém vezetted őket. Mindahányan csak vannak.

És Jozef Bezdán bólint, s a következő nap reggelén a kémlelők azt jelentik Abdurrahmannak, hogy egy gyönyörű, ámde nyilván csavarodott elméjű, hiszen magában beszélő férfi elindult észak felé a Duna mentén. Előtte még fölkereste Levendel Pekics rác kettőskémet. A helyettes budai helytartó bólint s a hátralevő néhány napot háreme nyugalmában tölti. Nem is emelkedik föl a puha párnákról, nem is hagyja el a becéző női ujjak erdejét, mígnem titkára, egy szomorú szemű eunuch nem teszi elébe a kémlelők legfrissebb jelentéseit. Az eredmény megdöbbentő, csodálatra méltó. A kékszakállú janicsár aga valóban a legjobb kémet szállította Abdurrahmannak.

A kémlelők jelentése szerint Levendel Pekics budai rác lakos és kettős kém szörnyű halállal távozik az élők sorából. Olyan követ helyeztek álmában a mellkasára, amely minden egyes szívdobbanásra nő egy picit. Hajnalban Levendel Pekics szolgálója egy rettenetes szikla alatt találja az urát. Kőfejtőket kell hívni, hogy a darabokra tört ágyat, s a tetemet szabaddá tegyék.

A Mesdele nevű cigányt Prága dombos határában, rigócsicsergéstől hangos pagonyban éri utol a végzete. Egy RavRabénu Taussig Szender nevű prágai fiatalembernek visz nagyon fontos, habár még nem érvényes álmot Velencéből, Szalonikiból esetleg Bécsből. Szegény Mesdele végzete kegyetlen és ropant igazságtalan. Álmában fojtja meg a saját álma.

Ugyanezen időkben a wienerwaldi fenyvesek között különös tetemre bukkannak részeg osztrák mészégetők. Az összezúzott pap testén meghökkenítő sebnyomok láthatók. Forradások a tenyerén és a lábfejen. Mintha valamikor megfeszítették volna. A mészégetők nem tudják, jóllehet, nem is tisztük tudni, hogy Berthold testvér rongy felhőjét megvadult varjak tépték kendőcskénél is kisebb szeletekre, minekutána a jezsuita kém halálra zúzta magát a Wienerwald szikláin.

Jozef Bezdán Józef a foglalkozása szerint tehát világkém, orgyilkos, s amiképpen tapasztalni lehetett, hivatásos hazudozó is. Egy-két hétre eltűnt ugyan,

de időközben már újra Budán időzik, s nem ok nélkül teszi. Még mindig nem a legjobb kém a világon. Beköszönt az igazi, kemény tél is, az 1684-es esztendő decembere. Befagynak a keréknyomok és az útszéli pocsolyák, s ha feltámad a hideg szél, karvastagságú jégcsapokat tördel a házak ereszeről. Mint szerteszórt hatalmas ezüstpénzek, a Dunán a belgrádi hajóvám felé úsznak a sirályszaros jégtáblák. Némelyik madarat is hordoz a hátán, éppenséggel érdeklődő varjat. Az utcák és a terek kiürülnek, mert a metsző fagy nagyobb rendteremtő akár-mely szigorú törvéynél. Talán csak a piac és a csársi éli a szokásos életét. Ám a szó nem fagy meg, s a budai fürdőők halk zsongása megbízhatóbb hírekkel szolgál, mint a még télen is lármás piac, vagy a sikátor mélyén lapuló zugkocsmá, hová a mészthafiz is betér titokban egy-egy nyelet pálinkáért, fűszeres borért vagy serbetért. A legjobb helyek ezidőtájt a városban mégis csak a fürdőők. Buda valóságos paradicsoma a hévizeknek és a gyógykutaknak. Még akkor is, ha a budai kutak mélyből felbuzgó víz néha olyannyira ecetszagú, hogy a fürdőzőknek vastag gyolcsokat kell az arcuk elé tekerniük hogy lélegzetet vehessenek. De még aranyművesek is használják a kénes vizet fényezés céljából. Délutánonként főleg az asszonyok időznek a fürdőők kőpadocskáin, keramitfekhelyein. Csacsognak és fecsegnek, a férfinemről váltanak incselkedő szavakat, magas és turbékoló hangon, ahogy a férfiakra csak a török nő tud szólni. Kicsi tenyerükbe fekete iszapot fognak, s a puha matériát kacarászva karjaikra és lány hajlataik közé simogatják, hogy a hónuk alól és a combjaik közül a szőrüket elveszítsék. A férfiak reggelente járnak a fürdőbe. Amikor Jozef Bezdán megérkezik, törülközőjét teste köré tekeri, aztán lassan lépdel a csillogó oszlopsorral kísért legnagyobb vízimedencébe. Jól ismeri már az elismerő pillantásokat, melyek követik, míg csak meg nem áll az első lépcsőfokon, hogy vállára s hasára lögyöböljön némi vizet. Aztán elhelyezkedik s hosszan áztatja szép, szoborszerű testét. Egészen kiváló víz ez! Még a francia-betegsége is gyógyír. Addig kell benne tartózkodni, míg a test rákszínűvé nem válik, s aztán bebugyolálva melegen tartani. Jön reggelente Jozef Bezdán, egy-két órát a vízben tölt, és elmegy. Másnap megint jön. Arra készül, hogy a világ legjobb kéme legyen. Am egy napon közbejön valami. Szerencsére nem nagy ügy.

A fürdőben néhányan lézengenek csak, és most azt az aggot sem látni, akiért Jozef Bezdán éppen ide, a Debbágháne ilidséje ólomtetejű, díszes fürdőjébe jár. Nem is olyan nagy baj ez. A világgém sem izgatott, majd eljön az öregember holnap, és akkor beszél vele. Jozef Bezdán fürdőzik tehát, és figyelmesen hallgatózik. A török katonák, üzletemberek és hivatalnokok, akik régóta mindennapos vendégek itt, bizonyára azt állítanak, hogy évek óta ismerik azt a szép, szoborszerű férfit, s igen csak elcsodálkoznak, ha fölhívának a figyelmüket arra, hogy azok az esztendőők bizony csak néhány napot jelentenek. Nos tehát azon a délelőttön jólöltözött, puha arcú fiatalember keresi Jozef

Bezdánt. Hosszú, aranszegélyes köpenyét fölhajtván lép a medence széléhez, s férfi füléhez hajol. Néhány egyszerű szót suttog csak. A spion némán bólint, miközben küldönc lányosan finom, szőrtelen arcát fürkészi. Szeretné megsimogatni az eunuch fehér, finom bőrű nyakát, melyen úgy duzzadnak az erek, akár a kék gyöngysorok. A kémet Buda helyettes helytartója, Abdurrahman kéreti személyesen. Jozef Bezdán alig egy órácska múlva ott álldogál a helyettes helytartó szobája ajtajában és mézes szegfűteát szürcsöl. Abdurrahman int, s a szolgák már vezetnek is a helységbe két különös figurát. Egyikük valószínűtlenül hórihorgas, a másik pedig tömzsi, egészen hordószerű. Botladozva érnek a szoba közepére, egymáshoz vannak kötözve.

– Csináljátok! – parancsolja Abdurrahman. S ez a két különös figura nyomban könnyezni kezd. A hórihorgasnak tejfehér könny csorog a szeméből, tömzsinek fekete.

– Azt mondják, hogy ők a könnymutatványosok. Az őrjárat hozta be őket az egyik piacról – mondja tűnődve Abdurrahman.

Jozef Bezdán hallgat, mint a sír.

Abdurrahman rátekin a spionra, nagyot sóhajtva folytatja.

– No persze. Azt akarod mondani, hogy csalók. Hogy az igazi könnymutatványosok többen vannak és valami szekérral utaznak, és hogy a sírásuknak mindig marad valamilyen nyoma. És hogy az is tudnivaló, amerre ők járnak, ott mindig valami fontos dolog történik az életben. Ezeknél? – A hamis könnymutatványosokra mutat. – Nem. Mintha egyáltalán semmi sem történt volna.

S valóban, a tömzsi és a hórihorgas alak úgy áll előttük, akárha egyetlen csepp könnyet sem ejtettek volna. Tökéletesen fölszáradtak a fehér és tökéletesen fölszáradtak a fekete könnyek. Különben is. Az is meglehet, hogy csak káprázat, rossz varázslat volt az egész, vagyis hogy egyáltalán nem sírtak.

Jozef Bezdán bólint.

– Mit tegyek velük? – kérdezi Abdurrahman kedvetlenül.

A világkém hallgat, csak a szeme csillog fényesebben a szokásosnál.

– Ha kivégzem őket, legenda lesz belőlük. Azok a nyomorultak, akik hisznek bennük, talán ott várnak dideregve a város határában, és néhány nap múlva vándorolnak tovább, s viszik, terjesztik a hírüket. Ha börtönbe vetem őket, újabb követőik támadnak, és talán ki akarnák őket szabadítani. Adjak nekik magas tisztséget?

Abdurrahman újra eltűnődik.

– Inkább mégis kivégeztetem őket. Ennek a birodalomnak a már legendák nem árthatnak.

Jozef Bezdán előre dönti felső testét, s egészen úgy tűnik, hogy végre megszólal. De nem, mégsem. Abdurrahman megcsóválja a fejét.

– Hát persze. Szeretnéd végignézni a haláltusájukat – mondja még, s hátat fordít a kémnek.

Jozef Bezdán másnap nemhiába áztatja testét újra a fürdőben. Az agg férfi, ki az utolsó feladatát jelenti a legjobb kémme váló úton, mielőtt igazán munkához kezdhetne a könnymutatványosok titkának megfejtésével kapcsolatban, eljött, s most ott üldögél vele szemben. Néha tünődve ránéz. Jozef Bezdánt csodálattal tölti el az agg kifejezéstelen, de öregségében is szépséges arca. Olykor az az érzése támad, hogy az apját látja, akiről pedig annyit sem tud, mint az első lélekzetvételéről. Az öregember arcát nem csúnyította meg az idő, márványosan fénylik, szakálla fehéren göndörödik a melle előtt. A következő napon Jozef Bezdán azt látja, hogy az öregember mozdulatlan szeméből valami fényes csordogál. Hiszen könnyek, egészen biztosan könnyek azok! Végre, végre hát! A kém megéri, hogy az időben végre megérett az alkalom. Óvatosan átgázol a vízen s elhelyezkedik az aggastyán mellett.

– Sokat éltem, de várni mindig szerettem – mondja az agg, s a szeme homályos vizében megcsillan valami idegen fény is. Jozef Bezdán nem mer megszólalni, ami érthető. Az agg elmosolyodik, mire a másik látja, hogy a szájában valósággal szétrohadtak a fogak. Apró, fekete tüskék meredeznek a vértelen, fehér ínyből. Az öreg ember hosszan beszél.

– Maguk a világképek sem tudják, hányan vannak. Azt hiszem, ez így van kitalálva, hogy nem tudhatják. Ugy lehet, egy-két nap és néhány óra múlva, amikor az én nyomorult testemet kihalásszák innen, te maradsz az utolsó világkém. Idővel talán arra jössz rá, hogy nincs ember, aki ne lenne világkém valamiképpen. Semmi sem bizonyos. A föld Istené, de nem ő műveli. Te sem műveled, és a figyelmed sem a tiéd. Hiába is gondolod az ellenkezőjét. Hiába is hiszed, hogy a figyelmed a többi ember fölé emel.

Bezdánka Jozef zavartan hallgat, kissé sok ez a bölcsesség neki.

– Ha én öltem, mindig szerettem a halált közben – mondja az agg.

– Nevetségesnek tartod, hogy többször meghaltam?

Bezdánka Jozef szép arcán kellemetlen vonást rajzol a váratlan megaláztatás.

– Például egyszer, nagyon régen történt, a váradi szőlőlevelek mellett meghaltam Brazinaként. Furcsa volt. Máig sem értem, hogyan történt. Egy kellemetlenkedő, buta olaszt kellett volna ledöfnöm, és persze gyerekjáték lett volna. Nem lett az. Apró, fekete köveken csúsztam el. Olyan volt, mintha valami ostoba mutatvány része lett volna az a halálom.

Jozef Bezdán izgatottan megemelkedik.

– Azt kérdezed, a könnymutatványosokról van szó?

Jozef Bezdán bólint.

– Azt kérdezed, hol járnak és mit akarnak?

Jozef Bezdán bólint újra.

– Azt kérdezed, mi a céljuk?

Jozef Bezdán türelmetlenségében megérinti az öregember aszott vállát. Aki csak elmosolyodik, s reszketeg ujjakkal kiemeli a vízből egy tőrt, miközben a saját nyakát érinti.

– Itt szúrsz majd meg – mutatja.

Aztán odainti a fürdősiút. Sűg néhány szót neki. Néhány pillanat múlva hajlongva, alázatos arccal érkezik az igazgató. Az öregember gyorsan neki is sűg neki néhány mondatot. Ettől fogva három napig nem zavarják őket. Az öregember három napon át kizárólag arról értekezik, hogyan kell kioltani az emberi életet. Ülnek a vízben, az agg Brazina és a szép Jozef Bezdán, testükből kiázik minden kellemtelen vágy, konok és bosszantó akarat, olyanok lesznek, mint apa és fia, olyanok lesznek, mint az angyalok, akik oly sok időt töltenek egymás mellett, hogy egymásba nő a lelkük, miként összegabalyodik a fák gyökere a föld alatt, beszél Brazina a halálról, s meg-megakadó fáradt mondatokkal arról is, mi látszik az élet túlpartján magából az életből, mi látszik onnan fontosnak és mi nem, beszél Brazina a könnymutatványosokról, akikről éppenséggel csak annyit tud, hogy jobb velük nem találkozni, mint találkozni, s hogy valószínűleg az ember legnagyobb tragédiája az, ha könnymutatványossá kell lennie. A víz remegő foltjain néha tovaúszik a délelőtt vagy a délután árnya. Jozef Bezdán hallgatja az agg Brazinát, és egyszerre megérti, mi az az érzés, ami elhatalmasodik rajta, birtokba véve a lelkét és a gondolatait. Ez az érzés a szégyen. Nincs olyan ember, akinek az életében egyszer ne köszönne be az a pillanat, hogy mélységesen és föloldhatatlanul szégyenleni, hogy él és lélegzik. Az élet szégyen, mert minden pillanata mélységesen botrányos. Jozef Bezdán végre megérti ezt a pillanatot. Aztán a negyedik nap hajnalán az öregember elhallgat, és megérinti a másik karját. Árnyékos, festett boltív alatt ülnek. A lány fényben sejtelmesen csillognak fölöttük a baktagürgei keramikokockák. Talán csak a gőz gomolyog jobban a szokásosnál. És az öregember fáradtan, megbékélve bólint. Jozef Bezdán sokáig bámulja nyakán az eret. Csak egyszer szúr. Olyan a mozdulat, mintha nem is történe meg.

– Majdnem jó – suttog át vére halk bugyogásán az agg.

Jozef Bezdán egy ideig tartja a vízbe forduló testet. Körülötte sötét folt, hatalmas könnycsepp alakú vérfolt terül szét az ecetes vízben. Ugyanezen pillanatokban Arnót Abdurrahman helyettes budai helytartónak négy alak jelenik meg az álmában. Ismerős figurák valamennyien. Egy cigány, egy jezsuita, egy rác kereskedő, illetve egy török vénség. Abdurrahman elégedetten bólint. Titkárjáért küldet, s üzeni, hogy Jozef Bezdánnak azonnal Szegedre kell utaznia. Azt a bizalmas jelentést kapta, hogy a könnymutatványosok szekere arrafelé zörög.

Jozef Bezdán gyalogosan indul, és gyalogosan is érkezik meg Szegedre. Veronika napjának délelőtti van. S ha útközben a világméret végleg elzsib-

basztja a farkasordító hideg, s úgy érzi, többet egy tapodtat sem tud tovább menni, hát beleheveredik a szikrázó, porzó hóba és addig néz a távoli Napba, mígnem meggyűlöli a tehetetlenségét, hogy képtelen meleget adni, hát felugrik, s dühöngve, nagyokat fújtatva halad tovább. Néha jégcsapot tör egy fa ágáról, s fagyos tenyerével melengeti. Hosszan elnézi, hogyan sír a jégcsapocská. Jozef Bezdán az egész úton a könnyeken és a könnyemutatványoson elmélkedik. Hiába is tagadná, már nem Arnót Abdurrahman megbízása miatt, hanem neki személyesen is életbevágóan fontosak ezek a titokzatos s fellehetetlen könnyemutatványosok.

Kik ők?

Hányan vannak?

Miféle híreket visznek?

Ha a könnyemutatványosok körül jár Jozef Bezdán gondolata, hát mind-egyre határtalan reménytelenséget érez, akárha féreg rágná a szívgyökerét. Ilyen érzések és gondolatok közepette ér Szeged városának legmutatósabb részébe, a Palánk nevezetű kerületbe. A török előkelők és a tehetősebb kereskedők, iparosok városrésze ez Szegeden. Jozef Bezdán fáradtan, összefagyva, de elégedetten nézelődik, amikor egyszerre átható kamilla illatot érez. A lány csúnyácska, akár a sokathasznált, vérző seggű szajhák, bár az első pillantásra kinteszlik, hogy még érintetlen. Hohó, hiszen neki van kamillaillata! Jókora mézescsuprot ölel magához. Riadtan pislog, mintha érezné a nyomában lihegő veszélyt. A palánki piacról igyekezne, nyilván hazafelé, amikor egy megtermett, durva arcú janicsár megragadja a karját. Jozef Bezdán néhány pillanat múlva fejcsóválva emeli a hóból a mézescsuprot, s úgy bámul bele, mint aki nem csak a fagyott arany sárgáját láthatja. Bizony nem is. Jozef Bezdán tudja meséltetni a mézet. Vagyis látja, hogy az Osman Krivdascha nevű paplanosnál miképpen tesz erőszakot a kamillaillatú, csúnya lányon Ibrahim Galaburdi janicsár kapitány. Alig néhány fertályóra múlva Jozef Bezdán a paplanos házához lopózik, belép a nesztelenül táruló ajtón, s némi tűnődés után úgy vágja el a magában dúdolgató Krivdascha torkát, hogy az nem láthatja a gyilkosát, csak az előtte púposodó tollhalomra csorgó saját, édes véré. Aztán tovább fut Jozef Bezdán, keresi Ibrahim Galaburdi janicsár kapitányt. Későn érkezik vissza a Szent Dömötör utcába. Már csak azt látja, hogy a döbbenettől szólni nem tudó janicsárok egy hamudombocskát állnak körül. Dervisek és piacosok imádkoznak mellettük rémülten, ingatva fogják a fejüket. Egy elszenesedett emberi kupac a döbbenet tárgya. Egyikük, egy hosszú kaftános, rossz arcú alak valami bőrfüggőcskét kapar ki a pernye közül. Talizmán lehet, amelyet még a tűz sem tudott elrontani.

Jozef Bezdán egy közeli kocsmába húzódik be, történetesen Ibrahim Kopatához, a török nevű göröghöz. Kopata széles mosollyal törölgeti előtte az asztalt. Húsos ujjain felszikráznak az aranygyűrűk.

– Éhes vagy, uram?

Jozef Bezdán bólint. Úgy bámul Ibrahim Kopata kövér arcába, mint a megfáradt, rosszkedvű halál. Ibrahim Kopata arcáról lehervad a kocsmárosok kötelező, mindig az arc húasai között szirmozó mosolya. Pedig az embernek az az érzése, hogy még álmában is mosolyog.

– Szomjas is vagy, uram? – kérdezi halkán.

Jozef Bezdán bólint megint.

Ibrahim Kopata térül-fordul, s néhány pillanat múlva remegő kézzel hozza a rizst, a frissen sült báránycombot, és a kapros vízben áztatott édes uborkákat. Nagy kupában bort is hoz a következő fordulóval. Illedelmesen leül Jozef Bezdán mellé.

– Igazad van uram, a szerszámomat is megmetéltettem. És igazad van, uram, ha kiált a müzzein, én is Mekka felé fordulok s imádkozom Allahhoz – mondja halkán.

Jozef Bezdán abbahagyja az evést. Merőn bámul a kocsmárosra.

– Ne áruld el, kérlek – könyörög Ibrahim Kopata.

És Jozef Bezdán bólint, de egyelőre fogalma sincs, mit nem szabadna elárulnia. Mindegy is. Ez az ember már a markában van, a lekötelezettje. Nincsen nagyobb kincs egy kocsmárosnál, idegen s talán ellenséges városban. Azt pedig később is ráér megtudni, mivel tartja az uralma alatt. Ibrahim Kopata közben elszédeleg, s aznap már egyáltalán nem mosolyog többet. Jozef Bezdánnak még sincs nyugalma. Egy másik utazó telepedik mellé. Szomorú szemű, nyugtalan arcú öreg férfi.

– A fiam után jöttem – mondja maga elé bámulva.

Jozef Bezdán kortyol egy kis bort.

– Kergiz a neve.

Jozef Bezdán most egy falat húst töm a szájába.

– Ültem a ház előtt, és bámultam a hegyeinket. Két ügyetlen felhő fecsegte el a házam fölött, hogy hol van a fiam, akit elraboltak. Tudod-e, uram, hogy Albánia fölött mennyit fecsegnék a felhők? Hiszen be nem áll a szájuk! Azt képzelik, hogy mi, albánok nem értjük a beszédüket. Elmesélték, hogy itt van, és hogy fürdősfíú. Eljöttem érte, és hazaviszem.

Az albán férfi nem szól többet. Fáradt tagokkal fölemelkedik, lassan a kupája után nyúl, s kiissza belőle a maradék bort. Nem néz vissza Jozef Bezdánra. Elindul az egyetlen fiáért, egyenesen be a szegedi várba. Éppen azt a Kergiz nevű fürdősfíút keresi, akinek a fejét már elválasztották a törzsétől Achmet pasa túrheterlen fejfájása miatt.

A fogadó félhomályos sarkában üldögél egy öreg, és fölöttébb rongyos figura is. Nem török, nem is déli szerzet, de nem is Európa nyugati féltekéről

való. Oláh. Örmény talán. Ami azonban mindenképpen biztos, hogy nyomorult csavargó. Ezer és tízezer téblábol ilyen szerte a birodalomban. Valaha talán jól ment a soruk, de mert felfuvalkodottak vagy figyelmetlenek voltak, Allah nyomorral és nélkülözéssel sújtotta őket. Olyanok ezek, mint a kutyák. Ha feléjük rúgsz, a lábadat átölelik és összenyalazzák. Ahogy az albán behúzza maga után az ajtót, odasomfordál Jozef Bezdánhoz.

– Uram te okos embernek látszol.

Fáradtan bólint Jozef Bezdán.

Az öregember közelebb hajol.

– Nem értem, uram. A bal fülembé mondjad, kérlek.

Jozef Bezdán megvonja a vállát.

Az öregember szeme megcsillan.

– Uram, áruld el nekem, kicsoda az a Dózsa György!

Ebben a pillanatban a janicsár őrszolgálat ront a kocsmába. Szótlanul tesszik a dolgukat. Pontosan tudják, kiért jönnek. Jozef Bezdánt leütik, megkötözik és a várba hurcolják. A vád meglehetősen félelmetes, gyilkosság és kémkedés. Jozef Bezdán kapcsolatban áll azokkal a titokzatos szekeresekkel, akik megölték Osman Krivdascha paplanost, és elégették Ibrahim Galaburdi janicsárkapitányt. A világ legjobb kémét kegyetlenül megkínózzák, s mert egyáltalán nem beszél, de még egy jajszó se röppen ki összeszorított fogai közül, egyelőre nem veszik el az életét. Előbb-utóbb úgyis beszélni fog. Patkányoktól és vérszívóktól hemzsegő tömlöcbe lökik. A luknak ugyan van egy ablaka is, de inkább mégse lenne. Mert az ablak elé egy vigyorgó gyerekkoponyát raktak, csak hogy Jozef Bezdánban most már soha, egy pillanatra se szikrázzon föl a remény.